

Thule-boen Kijakitsog.

BLIVER DEN GRØNLANDSKE ARBEJDER FORBIGÅET?

Af fg. kontorchef *Claus Bornemann*

„Danske foretrækkes fremfor grønlandere.“ „Man søger energisk at undgå grønlandere.“ „Grønlandere kan ikke få arbejde alle steder i Grønland som danske – der gøres forskel.“ „Der er stigende arbejdsløshed.“ „En skandale, at man ikke har nogen lærlingelov i Grønland.“ Disse citater, hentet fra dansk og grønlandsk presse i løbet af det sidste halve år, viser, at diskussionen om den grønlandske arbejdskraft har nået en hidtil ukendt skarphe

Debatten tilspidsedes, da formanden for Grønlandsk Arbejderforening, Lars Svendsen, i en forsideartikel i et københavnsk middagsblad erklærede, at det trak alvorligt op til en dybtgående konflikt mellem det officielle Danmark og grønlandske arbejdere. Men også i folketinget hørtes bekymrede røster. Således erklærede den grønlandske folketingsmand Elias Lauf i oktober 1959, at koncentrationen af den grønlandske befolkning havde medført en stigende arbejdsløshed, og at det var aldeles nødvendigt at skaffe flere beskæftigelsesmuligheder i byerne. Lauf understregede, at det måtte være en national opgave, at der gives adgang for grønlanderne til at deltage i hele opbygningsarbejdet i stedet for at være tilskuere.

Hvad er da baggrunden for disse udtalelser? Er det blot overgangsfænomener, eller er det tegn på, at udviklingen i Grønland er ved at tage en faretruende retning?

Da den tekniske udvikling for alvor tog fart i begyndelsen af 50'erne, fandt myndighederne det nødvendigt på flere områder at udskifte veltjente grønlandske formænd og teknikere med danske specialister, der i højere grad var vant til moderne teknik og arbejdstempo. Grønlanderne blev i de fleste tilfælde ikke afskediget, men sat til mindre kvalificeret arbejde, og det skabte betydelig bitterhed, som spores den dag i dag hos mange af det grønlandske samfunds førende mænd. Når det således gang på gang hævdes fra grønlandsk side, at danske tager stillinger fra grønlandere, tænkes der ikke i første række på de såkaldte „topstillinger“. men på stillinger i „mellemlassen“, f. eks. formænd, udstedsbestyrere, telegrafister, pedeller, lagerforvaltere og lignende. Bitterheden bliver naturligvis stærkere, når det kniber med at skaffe beskæftigelse til den grønlandske befolkning, og der er næppe tvivl

om, at der er tegn herpå, i hvert fald, hvor det drejer sig om varig helårsskæftigelse.

Det stadigt voksende befolkningstal understreger alvoren i beskæftigelsessituationen. De forbedrede materielle kår har skabt en enorm stigning i befolkningstilvæksten, således at Grønland vistnok har verdensrekord med en tilvækst på 4 % om året, eller 5 gange så meget som det øvrige Danmark. Hertil bemærker landslægen, som er yderst bekymret over udviklingen: „Er den økonomiske og arbejdsmæssige indsats i Grønland tilstrækkelig ikke alene til at sikre de kommende store generationer tilfredsstillende livsvilkår, men også til at forbedre og højne levestandarden og forøge landsdelens økonomiske bæreevne gennem større og mere rentabel produktion?“

De store årgange, der nu vælter frem på arbejdsmarkedet, har i forbindelse med den tilstræbte befolkningskoncentration medført, at arbejdsløshedsspøgelset har vist sig i Grønland – i hvert fald i de midt- og sydgrønlandske byer om vinteren. Tilsvarende beskæftigelsesvanskeligheder findes i Umanak og Upernavik om sommeren, når fangstmulighederne er ringe. Det er ganske vist ikke alle i Grønland, der er enige med den grønlandske folketingsmand, når han hævder, at der er stigende arbejdsløshed. Mange påstår, at grønlænderne altid kan tage ud at fange og fiske, og der henvises til, at det om sommeren er umuligt at opdrive tilstrækkelig lokal arbejdskraft f. eks. til losning af skibe. Den grønlandske beskæftigelsessituation er i dag uklar og kunne tiltrænge en nøjere analyse. Umiddelbart synes der at være en stigende tendens til langvarig sæsonarbejdsløshed, parret med en betydelig skjult arbejdsløshed (under-employment), for så vidt som adskillige, der om vinteren går arbejdsløse i byerne, og om sommeren klarer sig med lidt fiskeri og fangst, næppe er i stand til ved deres produktive indsats at dække deres eget forbrug.

Men når det er sådan, hvorfor sparer man så ikke på den udsendte arbejdskraft og sætter flere grønlændere igang i opbygningsarbejdet? Hvorfor anvender man ikke grønlandsk arbejdskraft i videre omfang?

Hertil svares fra officiel side, at al den grønlandske arbejdskraft, som kan anses for at være kvalificeret, er beskæftiget, og at myndighederne er stærkt interesseret i, at den grønlandske del af arbejdsstaben er størst mulig. Ministeriet for Grønland har erklæret sig principielt enig i landsrådets udtalelse, hvorefter der ved besættelse af en ledig stilling – under iøvrigt lige forhold – bør foretrækkes en grønlandsk ansøger, samt at man yderligere bør gå lidt videre og ansætte en grønlandsk ansøger, når denne må antages at kunne bestride stillingen, selv om der måske kan være lidt tvivl derom.

Dette er administrationens klare og utvetydige standpunkt. Spørgsmålet er da, om det også i praksis medfører tilstrækkelig beskæftigelse af grønlandsk arbejdskraft.

Så godt som aldrig ser man grønlandske håndværkere og arbejdere beskæftiget ved det statslige byggeri. Hvad enten dette skyldes særlige synspunkter vedrørende effekt eller uddannelse, så er spørgsmålet brændende og aktuelt - i dag mere end nogensinde.

Jeg kan nævne et eksempel fra en af de større grønlandske byer. Her søgte man for nogle år siden en pedel til den nye skole. Der indløb en halv snes ansøgninger, hvoraf en enkelt „dansk“. For at sikre sig mest muligt, indhentede administrationen de lokale grønlandske myndigheders udtalelse i sagen, og disse måtte erkende, at kun „danskeren“ var kvalificeret til stillingen, som han derfor fik.

Er grønlænderen da ikke i stand til at gøre fyldest på en moderne arbejdsplads? – Et sådant spørgsmål kan ikke besvares generelt. Der findes mange dygtige grønlændere, der passer deres arbejde til alles tilfredshed, og det er til fulde bevist, at en grønlænder under de rigtige forhold kan løse sine opgaver på en moderne arbejdsplads og ikke behøver at give sine danske kolleger noget efter med hensyn til præcision og arbejdsdisciplin.

Alligevel høres der stadig megen kritik fra arbejdsledernes side, og tilsyneladende de samme indvendinger, som man fra europæisk og amerikansk side retter mod arbejdskraften i de underudviklede områder, hvor man klager over, at arbejderne er ineffektive bl. a. som følge af dårlig oplysning, utilstrækkelig ernæring og for ringe boligforhold. Det hævdes, at mange arbejdere holder op med at bestille noget, når de har tjent tilstrækkeligt og først genoptager arbejdet, når pengene er forbrugt. Der forekommer mange forsømmelser og der skiftes hyppigt arbejdsplads. Arbejderne savner uddannelse og er tilbøjelige til at bruge en betydelig del af lønnen til spiritus.

De beskyldninger, der idag rettes mod arbejderne i de underudviklede områder, er imidlertid de samme, som rettedes mod arbejderne i U. S. A. og Europa i det 16. og 17. århundrede, umiddelbart før industrialismens gennembrud. Udviklingen i U. S. A. og Europa viser således, at tilstanden ikke er håbløs, og man kan nævne mange eksempler fra arbejdet i de underudviklede lande, der bekræfter, at en virkelig indsats for at uddanne den lokale arbejdskraft normalt vil bære frugt.

Der er da også i Grønland sket betydelige fremskridt med hensyn til arbejdskraftens effektivitet, og ikke mindst ved industrianlæggene i Sukkertoppen og Christianshåb er det godtgjort, at den grønlandske arbejder gør fyldest, hvor produktionen er rigtig tilrettelagt.

Alligevel må der være noget galt, når chefen for G. T. O., Gunnar P. Rosendahl, i 1959 i landsrådet kunne udtale følgende: „Det er en kendsgerning, at der er vanskeligheder med den ineffektive arbejdskraft, og dette gælder især den grønlandske arbejdskraft, der i gennemsnit endnu langt fra besidder den kunnen og den arbejdsdisciplin, som er nødvendig. Dette erkendes af grønlænderne selv. G. T. O. anvender i størst mulig udstrækning grønlandske motorpassere på elværkerne. Lønudgiften andrager ca. 600.000 kr. årligt. Hvis der i stedet anvendtes ren dansk arbejdskraft, ville denne udgift kunne reduceres til det halve til trods for de højere lønninger og ekstraudgifter til rejser og underbringning. Dette skulle kunne ske ved en vidtdreven, men også mere kompliceret automatisering, og det danske personale kunne gå alene på samtlige vagter . . . “

Disse bemærkninger blev imødegået af landsrådsmedlem Peter Heilmann, der ikke følte sig overbevist om, at det skulle være halvt så billigt at anvende dansk arbejdskraft. Beregningsgrundlaget kunne ikke være helt rigtigt, der skulle vel også tænkes på udgifterne til boliger. Man kunne have undgået denne situation, hvis man i tide havde tænkt på uddannelsen af de folk, der skulle bruges.

Chefingeniøren var enig med Peter Heilmann i, at man ikke havde sørget for at uddanne grønlandsk arbejdskraft i tide.

Vi står her overfor et overordentlig vigtigt spørgsmål med hensyn til ophjælpning af den grønlandske produktion og beskæftigelse. *Gøres der tilstrækkeligt for den faglige uddannelse?* Dette spørgsmål bliver så meget mere alvorligt, når det ses i sammenhæng med den forventede befolkningstilvækst.

Det forekommer mig i denne forbindelse naturligt at spørge: „Er det rimelige krav, vi stiller til den grønlandske arbejder? Kan man forlange, at den halve snes grønlændere, der søgte den nævnte pedelstilling, straks fra starten skulle kunne gøre fyldest, når der ikke i Grønland har været arrangeret kurser, der kunne kvalificere ansøgere til løsning af disse problemer? Den jævne grønlænder af idag står med ringe

skoleforkundskaber og har ikke forhåndsviden om f. eks. pasning af et moderne kedelanlæg.

Mon ikke det vil være rigtigt, førend man opgiver store dele af den grønlandske befolkning som medarbejdere i nytiden, at spørge sig selv, om faguddannelsen i Grønland ikke kunne gøres mere effektiv?

Som bekendt er der i de sidste 10 år sket en meget betydelig og koncentreret indsats for at forbedre de almindelige skoleforhold i Grønland. Nye, velindrettede skoler er skudt op rundt om i landet, og antallet af kvalificerede danskuddannede lærere er 7-doblet. I det samme åremål er der sendt et betydeligt antal unge grønlændere til Danmark til videreuddannelse. Af ministeriets beretning for 1957 fremgår det, at der i dette år i Danmark befandt sig 92 grønlandske lærlinge og elever til videreuddannelse, foruden 19 til supplerende uddannelse og 17, der var beskæftigede efter deres afsluttende uddannelse. Hertil skal lægges 15 unge grønlændere, der af skolevæsenet var sendt til læreruddannelse. Der udvises betydelig velvilje af bevilgingsmyndighederne på dette område, og det kan vel siges uden overdrivelse, at enhver ung grønlænder, der gennem sin skolegang har vist sig kvalificeret til videreuddannelse i Danmark, vil kunne regne med en sådan.

Imidlertid er det jo endnu kun en forsvindende del af den grønlandske ungdom, der når gennem det højere skolevæsens nåleøje. Det sikreste grundlag for opnåelse af en Danmarksuddannelse idag er realeksamen, men for øjeblikket opnår kun 2 % af en grønlandsk årgang denne eksamen, mod 30 % i det øvrige Danmark. Der kommer imidlertid også andre end realister hjem på uddannelse i Danmark, men en forudsætning er i hvert fald, at de, der hjemsendes, har nogen kendskab til det danske sprog. Imidlertid skønner skolefolk med indsigt, at der af de børn, som i disse år udgår af den almindelige børneskole i byerne, kun er 10 %, der kan en del dansk, 25 % kan lidt dansk, 30 % meget lidt dansk og 35 % praktisk talt intet dansk. Dette indebærer, at over 50 % af børnene ingen mulighed har for en videregående undervisning eller uddannelse. Man kan naturligvis trøste sig med, at denne store gruppe kan gå ud i fiskeriet, men kan man slå sig til tåls hermed? Er der i dag fiskerbåde nok? Og har en moderne fisker ikke også behov for en videregående uddannelse? Kan vi med god samvittighed nøjes med at koncentrere os om eliten af den grønlandske ungdom? Og hvis vi gør det, bliver der da ikke netop tale om en permanent „glemte“ generation, den, som Mads Lidegård omtalte i sin artikel i „Grønland“ 1959, side 455? Kunne der ikke opnås større resultater ved, at man i selve Grønland satte ind på faglig uddannelse af de mange, der forlader børneskolen uden håb om at kunne opnå yderligere uddannelse? Og ville det ikke være rigtigt at forsøge en omskoling af dele af den ældre generation for at sætte den ind på opgaver, der i dag bestrides af udsendte?

Der findes ingen lærlingelov i Grønland. I Grønlandskommissionens betænkning udtaltes det, at problemet om faglig uddannelse indtager en fremtrædende plads blandt de foreliggende kulturelle opgaver i Grønland. Kommissionen anså det af afgørende betydning, at lærlingeuddannelsen blev lagt ind i fastere rammer, og at foranstaltninger, der sikrede en effektiv, praktisk og teoretisk undervisning blev gennemført. I 1958 blev der i København nedsat et udvalg til behandling af disse problemer, men endnu har man i Grønland ikke hørt om dette udvalgs resultater. Et medlem af udvalget, skoledirektør Gam, udtalte fornylig i et foredrag, at vi på lærlingeområdet er langt tilbage for det, betænkningen gik ind for. Utålmodigheden er stigende i Grønland, hvilket bl. a. fremgik af det indlæg, som landsrådsmedlem Erling Høegh fremkom med under landsrådsmødet i 1959:

„Der er nu gået flere år, siden lærlingekommissionen begyndte sit arbejde. Hvert år har vi håbet på at få fremlagt resultater af kommissionens arbejde, men hidtil har vi måtte nøjes med korte meddelelser om, at sagen endnu ikke er færdigbehandlet. I dag er det ikke alene landsrådets, men også de unges, forældrenes og de private mestres inderligste ønske, at kommissionen snarest afslutter sit arbejde, således at en lærlingelov for Grønland kan træde i kraft.“ Debatten om dette punkt sluttede med, at rådet udtrykte ønske om, at sagen fremskyndedes mest muligt.

Situationen er i dag den, at man kun i Holsteinsborg og delvis i Egedesminde kan tale om en egentlig praktisk og teoretisk lærlingeuddannelse. Inden for sundhedsvæsenet har man igennem længere tid uddannet grønlandske kvindelige medhjælpere til sygehuse, og for så vidt angår handels- og kontorfagene har der i de seneste år i de større byer på aftenskolebasis været gennemført en treklasset handelsskole.

Inden for telegrafvæsenet synes der endog at være tale om et tilbageskridt med hensyn til beskæftigelse af grønlandsk arbejdskraft. Indtil 1952 fandtes der i Godthåb en radioskole, der uddannede grønlandske telegrafister. Skolen blev imidlertid nedlagt, formentlig fordi myndighederne ikke anså den uddannelse, der her kunne gives, for tilstrækkelig. Resultatet er, at der ikke længere nyansættes grønlandske telegrafister, medmindre de i Danmark har taget det dergældende certifikat. På grund af manglende forkundskaber kniber det imidlertid meget for grønlænderne at tage dette certifikat, og situationen er den, at der sagtens kunne bruges flere grønlandske telegrafister på stationerne, men de færreste kan tage certifikatet og opfylder derfor ikke det formelle ansættelseskriterium. Et stigende antal udsendte må derfor beskæftiges på et område, hvor grønlænderne har vist udprægede evner, og hvor de i hvert fald med hensyn til grønlandssprogethed er bedre egnede end danske telegrafister, hvilket bl. a. har sin betydning på kyststationerne, der ofte skal føre samtaler med grønlandske fartøjsførere, som ikke magter det danske sprog.

Som nævnt i begyndelsen af denne artikel synes der at opstå flest gnidninger ved besættelsen af formandsstillinger. Behovet for formænd i Grønland er betydeligt. Der beskæftiges inden for G. T. O. et meget stort antal danske formænd på udsendte kontrakter, og en skønsmæssig beregning viser, at KGH i de kommende 5 år vil have behov for ca. 80 formænd og underformænd inden for de fiskeriindustri anlæg, der nu opføres. KGH ser helst, at man kunne beskæftige grønlandske formænd i disse anlæg, men som udviklingen er i dag, er det vel tvivlsomt, om et sådant ønske bliver opfyldt, medmindre der sker en radikal indsats på det faglige uddannelsesområde. Hidtil har der ikke været arrangeret formandskurser i Grønland, hvor kvalificerede grønlændere kunne blive undervist i moderne teknik og arbejdstilrettelæggelse og få indskærpet en formands pligter med hensyn til arbejdsdisciplin, præcision og arbejdsledelse.

Ønsket om en fiskerifagskole er stærkt fremme i disse år. Det hævdes – og vel med rette – at den forventede forøgede indsats i det grønlandske fiskeri, herunder også et fjernfiskeri, ikke kan forventes opnået, medmindre der bliver adgang for den grønlandske ungdom til i selve Grønland at blive undervist i moderne fiskerimetoder, motorlære, navigation etc. Det kan i denne forbindelse nævnes, at over halvdelen af de færøske fiskere har en eller anden form for navigationsuddannelse, hvilket ikke engang er tilfældet med 1 % af de grønlandske fiskere. Som et forsøg har man i vinteren 1959-60 i Godthåb gennemført et navigationskursus med 20 deltagere. Heraf lykkedes det 9 at opnå den danske kystskippereksamen. Det kan måske lyde beskedent, men i betragtning af, at kun ganske få grønlændere tidligere har opnået denne eksamen, betyder det et stort fremskridt.

Når der tales om uddannelsesmuligheder, bør det ikke glemmes, at arbejdspladsen normalt er det vigtigste lærested. Det afhænger dog i høj grad af arbejdslederens indsats, hvorvidt den menige arbejder virkelig lærer noget. Her er der imidlertid store vanskeligheder på de grønlandske arbejdspladser. De udsendte arbejdsledere udskiftes gennemgående ret hurtigt og kan vanskeligt nå at trænge ind i de menneskelige problemer på den grønlandske arbejdsplads. Nogle udsendte teknikere viser sig interesseret i at optræne de grønlandske arbejdere, men andre møder med den opfattelse, at deres opgave er den rent tekniske, at få deres institution til at fungere bedst muligt, om nødvendigt ved at anvende udsendt dansk arbejdskraft i stedet for grønlandsk for at kunne gennemføre det fastlagte arbejdsprogram rettidigt. „Der står ikke noget i min kontrakt om, at jeg skal oplære grønlændere,“ sagde en ingeniør engang til mig. Spørgsmålet er, om man kan bebrejde den pågældende en sådan udtalelse. De udsendte teknikere får ikke nogen instruktion om sådanne pædagogiske opgaver eller om det nødvendige i så vidt muligt at løse opgaverne med grønlandsk arbejdskraft.

Situationen er forklarlig, men beklagelig. De fleste af de arbejdspladser, der findes i Grønland, er oprettet i løbet af de sidste 10 år. Det har kostet store anstrengelser at få det tekniske apparat bragt i orden, og derved er de menneskelige opgaver blevet skubbet noget i baggrunden, bl. a. fordi arbejdslederne har været så ophængt, at de måtte koncentrere sig om de vigtigste tekniske opgaver.

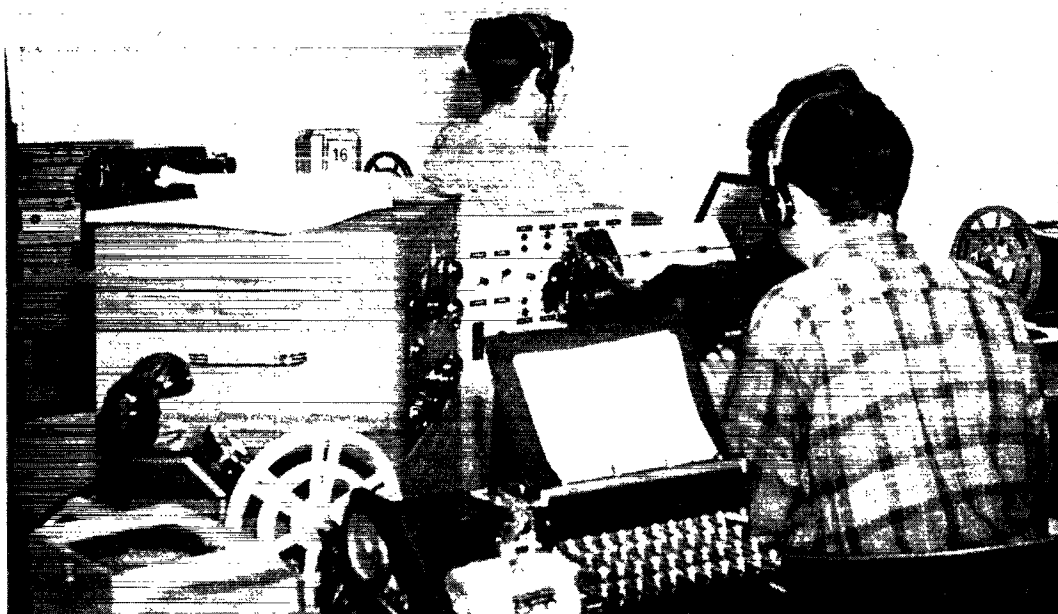
Og nu begynder man ovenikøbet at frygte, at der ikke er arbejdspladser nok til de nye store årgange.

Det er på denne baggrund, man må vurdere den voksende grønlandske kritik af, at grønlandske arbejdere ikke har fri adgang til de „særlige“ grønlandske arbejdspladser, d. v. s. statens anlægsarbejder, det dansk-norsk-færøske fiskerianlæg „Nordafar“ i Færingehavn, kryolitbruddet i Ivigtut, baserne, radarstationerne og vejrstationerne.

Et københavnsk dagblad meddelte i foråret, at Grønlandsministeriet havde givet tilsagn om, at der kunne sendes 70 mand fra arbejdsløshedsøen Jetsmark på arbejde i Grønland. „Hvordan stemmer det overens med, at det kniber for vore egne folk at få arbejde, og med den påstand, at udsendt arbejdskraft kun anvendes til kvalificeret arbejde?“ spurgte en fremstående grønlandsk tjenestemand mig, og det må unægtelig undre udenforstående, at grønlændere ikke har adgang til de nævnte arbejdspladser. Når dette ikke er tilfældet, er det imidlertid resultatet af indgående saglige overvejelser. Med hensyn til den grønlandske arbejdskrafts deltagelse i statens omfattende anlægsvirksomhed i de grønlandske byer udtalte Grønlandskommissionens betænkning således, at det ville være uforsvarligt at beskæftige grønlandsk arbejdskraft ved midlertidig virksomhed. Derved ville man formindske grønlændernes muligheder for at dygtiggøre sig indenfor de normale grønlandske erhverv, der skal danne det blivende økonomiske grundlag for det grønlandske samfunds liv.

Det hævdes desuden fra ansvarlig side, at en ophævelse af restriktionerne ville skabe uro på det grønlandske arbejdsmarked og virke undergravende på lønsystemet. Det er formentlig også af disse grunde, at der i „Nordafar“s koncession er optaget en bestemmelse om, at grønlændere ikke må beskæftiges på anlægget. For Ivigtuts og basernes vedkommende ligger hindringerne i det rent praktiske, at hvervning af arbejdskraft foregår i København, og at der ingen arbejdsanvisning finder sted i selve Grønland.

Man kan imidlertid spørge, om udviklingen i de senere år ikke er løbet fra denne form for beskæftigelsespolitik, ikke mindst under hensyn til den stigende befolkningstilvækst og de dermed forbundne vanskeligheder med at få beskæftiget den voksende grønlandske ungdom. I hvert fald må man forudse stigende politiske vanskeligheder og protester fra grønlandsk side mod at være „tilskuere“, jfr. pastor Laufs udtalelse i folketinget.

På de grønlandske telegrafstationer har gennem en årrække været beskæftiget et betydeligt antal grønlandske telegrafister, men også på dette felt synes der nu at være tilbagegang, medens antallet af udsendte telegrafister stadig stiger.

Et dansk firma, der har store arbejdsopgaver på baserne, har hævdet, at man ikke har noget imod at beskæftige grønlænderne, men at det strander på det uddannelsesmæssige. Grønlænderne er ikke vant til at omgås moderne entreprenørpladsmateriel, kraner, trucks og den slags. Denne udtalelse, der ganske vist ikke er helt korrekt, eftersom der rundt omkring i de grønlandske byer findes adskillige grønlændere, der beskæftiges med moderne entreprenørpladsmateriel, viser imidlertid netop, at der var noget at lære for grønlænderne, hvis de fik adgang til disse arbejdspladser, og at det derfor kunne være i statens egen interesse at ændre forholdene.

Hertil kommer, at det vækker stigende kritik, at grønlandske arbejdere ikke har samme chance som deres danske landsmænd til at tjene gode penge. Man kan til nød acceptere, at grønlænderne skal gå til mindre løn i det normale grønlandske sanifund, men hvor det drejer sig om disse særlige arbejdspladser, hvor også grønlænderne ville være „udsendte“, synes situationen at være en anden. Adskillige danske håndværkere og landmænd har i årene efter krigen sparet mindre formuer op ved arbejde i Ivigtut og på baserne – penge, som de senere har kunnet sætte i egen virksomhed i Danmark. Hvorfor, spørges der, må grønlænderne ikke få den samme

chance og derved tilføre det grønlandske samfund kapital i form af motorbåde, værksteder og lignende?

Som det vil forstås, er der et problem med politisk sprængstof, hvis løsning vil kræve dybtgående overvejelser.

På dette punkt vil enkelte læsere måske indvende, at jeg skyder kraftigt over målet og ganske overvurderer de muligheder, der ligger i den grønlandske arbejdsstab, både kvantitativt og kvalitativt. Mange hævder, at man gør grønlænderne en bjørnetjeneste ved at sætte dem til opgaver, som de ikke kan klare, og at man gør bedst i at vente på, at det forbedrede skolevæsen har skaffet den grønlandske ungdom de fornødne kundskaber. Men, som jeg nævnte før, er det stadigvæk kun en lille del af den grønlandske ungdom, der virkelig opnår en efter danske normer tilfredsstillende uddannelse, og det kan let komme til at virke som en sovepude, hvis vi kun interesserer os for denne del af ungdommen og regner med, at udviklingen vil sørge for resten.

Fra teknikernes side hævdes det, at det i mange tilfælde er mere økonomisk at bruge udsendt arbejdskraft, og at såvel KGII som G. T. O. har strenge pålæg fra bevillingsmyndighederne om, at disse virksomheder såvidt muligt skal forrente sig. Spørgsmålet er, om dette synspunkt er økonomisk på længere sigt. Det er dyrt at anvende udsendt arbejdskraft, der skal have højere løn, betalt rejser frem og tilbage til Grønland, forsynes med tjenestebolig og diverse faciliteter. Og hertil kommer, at mange udsendte naturligvis har vanskeligere ved at tilpasse sig grønlandske forhold end den grønlandske befolkning. Det er nok desværre en kendsgerning, at en institution ikke på samme tid kan være rentabel og virke som en storstilet uddannelsesanstalt. Man må derfor se i øjnene, at hvis man fastholder kravene om rentabilitet, kan det komme til at gå ud over optræningen af den grønlandske befolkning, men vil dette stemme med den opgave, staten har påtaget sig i Grønland?

Det vil endvidere blive hævdet, at det ikke kan være opgaven gennem kortvarige faglige kurser at uddanne „halvstuderende røvere“, og at sådanne særlige faglige kurser risikerer at blive hverken fugl eller fisk. Dertil er at sige, at naturligvis må de grønlændere, der har særlige evner, have en så fuldkommen uddannelse som mulig, men man bør ikke af den grund lade de andre i stikken. Ikke alene i de underudviklede områder, men også i Danmark beskæftiger man sig i disse år med de ufaglærtes problemer, og tendensen går i retning af kortvarige kurser, omskoling og større bevægelighed på arbejdsmarkedet.

Der er ikke tvivl om, at man i Grønland vil møde store vanskeligheder, men ingen har endnu bevist, at det ikke skulle kunne betale sig at forstærke indsatsen for optræningen af befolkningen. Formålet med indsatsen i Grønland er at hæve levestandarden gennem en højnelse af produktiviteten, og en vigtig faktor i denne forbin-

delse er uddannelsen af den lokale arbejdskraft. Der findes efterhånden en righoldig litteratur om de underudviklede landes problemer, og fælles for denne synes at være den afgørende vægt, der lægges på oplæring af den lokale arbejdskraft. Karakteristisk er her en udtalelse fra en FN ekspert kommission: „Efter vor mening finder de underudviklede lande sig i den situation, at en *investering i mennesker* antagelig vil vise sig lige så produktiv i ren materiel betydning som en investering i materiel og resourcer, og i mange tilfælde vil udgifterne til uddannelse af mennesker lede til større resultater end tilsvarende udgifter til opførelse af anlæg.“

Vi behøver ikke at gå længere end til Grønlands naboland Canada for at finde en anden beskæftigelsespolitik. Her optrænes eskimoerne direkte til at løse opgaverne på de nye tekniske anlæg i de canadisk arktiske områder, f. eks. radaranlæggene. I vinteren 1959-60 har i Barliefield, Ontario, været afholdt et 4 måneders træningskursus for eskimoer for at kvalificere dem til at arbejde på el-værkerne i arktisk Canada. Denne meddelelse virker som et interessant apropos til landsrådets diskussion med cheffingeniøren i sommer.

Det kan i det lange løb blive politisk farligt, at en stor del af den grønlandske befolkning ikke er konkurrencedygtig med de i Grønland fastboende danske. Der ligger heri spiren til et klassisk koloniproblem. Allerede nu er en stor del af de bedre private virksomheder på „danske“ hænder, og der er en tendens hos de fastboende danske entreprenører til at beskæftige udsendt dansk arbejdskraft til fortrydelse for de grønlandske ufaglærte. Spørgsmålet er, om det ikke er en opgave for staten at optræne de grønlandske ufaglærte, således at de private næringsdrivende får interesse i at beskæftige disse i stedet for den dyre udsendte arbejdskraft.

Een ting er givet, at enhver form for kurser for øjeblikket nyder stor interesse hos den grønlandske ungdom. Det har vist sig i de senere år, at hver gang man har arrangeret kurser, hvadenten det drejer sig om husholdnings-, navigationskurser, uddannelse på færøske kuttere eller lign., modtager administrationen flere gange så mange ansøgninger, som der er pladser til.

Som det vil fremgå af det foregående, er der foranstaltninger igang for at uddanne den grønlandske ungdom, men tilsyneladende ikke nok. Det var ikke tilfældigt, at man under en radiodiskussion i Godthåb om det nye grønlandsudvalgs arbejde brugte $\frac{2}{3}$ af tiden til at tale om den grønlandske faguddannelse. Det viser, hvor brændende problemet føles i Grønland.

Hvad kan der gøres?

Det første skridt må naturligvis være at få gennemført den af landsrådet så stærkt ønskede lærlingeordning.

Dernæst kunne man igangsætte en kampagne på alle arbejdspladser for at gøre et ekstra forsøg på at beskæftige den grønlandske arbejdskraft og få uddannet den bedst

muligt også i det daglige arbejde. Det kunne ske ved, at man allerede inden udrejsen vejledte de udsendte arbejdsledere om deres pædagogiske opgaver og om de af staten fastsatte politiske mål inden for beskæftigelsesområdet. For spørgsmålet om beskæftigelse af den grønlandske arbejdskraft er tildels afhængig af arbejdslederens indstilling.

Et stort anlagt samarbejde mellem skolen og institutionerne med hensyn til erhvervsvejledning ville sikkert fremme sagen.

Oprettelsen af faglige kurser i selve Grønland ønskes i dag af mange. Da det imidlertid er meget vanskeligt at få tilstrækkelige lærerefter er en koncentreret sikket nødvendig. KGH's direktør har ved flere lejligheder bekræftet, at KGH er villig til at stille sine gæstehjem til rådighed for faglige kurser i vinterhalvåret, hvor belægnin-gen erfaringsmæssigt er lav. Man kunne også tænke sig, at man f. eks. på den ned-lagte Narssarssuaq base anvendte nogle bygninger til vinterkurser, hvor man bl. a. kunne uddanne den del af den grønlandske ungdom, der om vinteren må gå arbejdsløs i de grønlandske byer, indenfor byggefaget, motorpasning, navigation etc. Det skulle vel også være muligt ved sådanne kurser at omskole veltjente, ældre grønlandske håndværkere med henblik på deres ansættelse som formænd, pedeller, varmemestre og lign. Mon det ikke med lidt god vilje skulle være gør ligt at tilrettelægge en grønlandsk telegrafistuddannelse i Grønland således, at der igen kan ansættes grøn-landske telegrafister, uden at de skal gå den vanskelige vej gennem skoler i Kø-benhavn, hvor de må opholde sig i et fremmed milieu og gennemgå en undervisning, der ikke er tilrettelagt under hensyntagen til deres forudsætninger eller mangel på så-danne? Skulle det ikke være muligt netop i et sådant undervisningscenter at oplære en stor del af den voksne grønlandske arbejderstab og indpode de tekniske færdigheder og den forståelse for arbejdspræcision og disciplin, som arbejdsgiverne efterlyser? Tænk, hvis man ved et sådant kursus blot kunne få uddannet 10 grønlandske telegra-fister, der kunne afløse udsendte. Hvad ville dette ikke betyde i besparelser over en årrække.

Det allerede afholdte sømandskursus viste iøvrigt, at man gennem et sådant halv-årligt kursus får et godt kendskab til elevernes evner og muligheder og derved har lettere ved at placere dem på det grønlandske arbejdsmarked. I et under-visningscenter kunne man således tilrettelægge en systematisk forskoling af den faglige grønlandske ungdom efter de principper, der har været anvendt i Nordsve-rige og i en række underudviklede lande. Man kunne på denne måde finde frem til de unge, der egnede sig til videreuddannelse, og til dem, der kunne indsættes som chauffører, motorpassere og lign. på basis alene af forskolen.

Gennemførelsen af sådanne kurser vil kræve betydelige forberedelser. De forud-sætter en gennemgribende analyse af manglerne ved den grønlandske arbejderstab,

således at man kan tilrettelægge undervisningen med henblik herpå. De forudsætter endvidere, at der udsendes dobbeltsprogede lærebøger, idet mange af de kursussøgende næppe vil være i stand til at læse fagligt dansk.

Det bør endvidere overvejes om det ikke skulle være muligt at flytte sæsonarbejdsløse fra en del af Grønland til en anden. F. eks. går der mange ledige i Upernavik og Umanak om sommeren, medens der mangler havnearbejdere i Godthåb. KGIH har været inde på tanken om at trække de arbejdsløse sydpå i sæsonen, men det er hidtil strandet på manglende indkvarteringsmuligheder. Mon ikke udgiften til indkvarterings barakker ville være vel anvendt, hvis man kunne fremme befolkningsflytningen derved, at nordgrønlanderne i sommersæsonen lærer de større sydgrønlandske byer at kende og måske får lyst til at bosætte sig der.

Endvidere kommer man næppe udenom at diskutere spørgsmålet om de „særlige“ grønlandske arbejdspladser og det rimelige i at blive ved at opretholde restriktioner på dette område. Ville det ikke være i statens egen interesse, om der i selve Grønland blev skabt mulighed for at give grønlanderne beskæftigelse på disse arbejdspladser?

Formålet må være, at der bliver uddannet så mange grønlandere, at der opstår konkurrence blandt grønlanderne indbyrdes, og at der skabes bevægelighed på det i dag så stive grønlandske arbejdsmarked. Hver dråbe viden, der indpodes de grønlandske arbejdere, vil få tingene til at glide lettere og fremme det mål at få grønlanderne til selv at spille hovedrollen i opbygningen.

Jeg har i denne artikel forsøgt at gøre rede for nogle problemer, der kræver en snarlig løsning, og håber, at det kan give anledning til en frugtbringende diskussion. Jeg undervurderer ikke de skuffelser og vanskeligheder, som alle, der arbejder i Grønland vil møde, og det har ikke været min hensigt at give en negativ bedømmelse af den hidtidige indsats. Enhver, der har opholdt sig i Grønland i de forløbne 10 år, vil kunne se, hvilke store fremskridt der allerede er sket, – en udvikling, som ingen behøver at skamme sig over. Men, som jeg allerede har nævnt, har udviklingen været stærkt teknisk præget, og man kunne ønske, at mennesket i de kommende 10 år komme mere i forgrunden gennem en rationel personlig planlægning, således som det også blev fremhævet af landsrådsmedlem Peter Heilmann under mødet i 1959, hvor han under diskussionen om mulighederne for uddannelsen af grønlandsk arbejdskraft til kommende tekniske anlæg i Grønland udtalte: „Når jeg udtrykkelig har nævnt grønlandsk arbejdskraft, så skyldes det de mange unge grønlandere, som på grund af mangelfuld planlægning med menneskematerialet kan risikere at komme til at føle sig som værende sat uden for udviklingen, sådan som det ofte har været tilfældet i de forløbne år“.

Der stilles ikke mindst i denne forbindelse store forventninger til det nye grønlandsudvalg.